

Beställa träd från *plantskolor*

Svenska
kyrkan

Hur blir du en bra växtbeställare?

När du ska plantera nya träd behöver du beställa från en plantskola. I Sverige har vi en bra plantskolebransch med hög kompetens inom växtproduktion. Plantskolorna spelar en avgörande roll i arbetet med att utveckla utbudet av arter och sorter av träd lämpade för vårt nuvarande och kommande klimat. Läs mer om hur du kan tänka kring artval i guiden *"Artval och ersättningsstrategier"*.

Växter kommer i många olika storlekar, former och kvaliteter och ibland kan det kännas övermäktigt att bläddra bland utbudet i en plantskolekatalog. För att få den kvalitet du förväntar dig krävs därför viss kunskap om handelskvaliteter och en god kontakt med en eller flera plantskolor.

Gör så här

Ha en löpande och aktiv dialog med din leverantör

En god relation med plantskolan ökar möjligheten att få rätt material och hantera avvikelser i tid. Det är därför rekommenderat att du tar kontakt antingen via telefon eller mail inför en större beställning. En bra plantskola kan rådgöra vad gäller art- och storleksval, och med tiden lär du dig mer om växtkvaliteter, kan ställa högre krav, och bygger upp en relation till dina leverantörer. Genom att följa upp tidigare leveranser och erfarenheter bygger du och leverantören en gemensam förståelse kring förväntningarna på kvalitet.

Var tydlig i beställningen

- Specificera sort, kvalitet och storlek.
- Ange krav på odlingsmetod (ex. klumpgrävd, barrotat, krukodlat eller företablerat i AirPot).
- Klargör planteringstid, det vill säga när du förväntar dig att få leverans.

Var medveten om produktionskedjan

För att bli bättre som växtbeställare är det bra att ha koll på hur plantskoleproduktion ser ut. Till exempel är det stor skillnad på de plantskolor som producerar träd och de som producerar perenner. De har mycket skilda produktionskedjor. Det är också viktigt att känna till att även om de bästa plantskolorna kan leverera allt på växtlistan, från lökar till träd, så är det ingen plantskola som odlar allt själv. Alla plantskolor handlar av varandra, och förflyttning av växtmaterial runtom Europa är en naturlig del av branschen. Det är också därför vi i Europa enats om att alla växter som kommer från utlandet ska levereras med ett växtpass, där spårning till ursprungslandet alltid är möjlig.

För att minska riskerna med att skadegörare följer med växtmaterialet går det att kontraktera att växterna ska vara på plantskolan minst en växtsäsong. Då har plantskolan bättre möjligheter att upptäcka eventuella skadegörare.

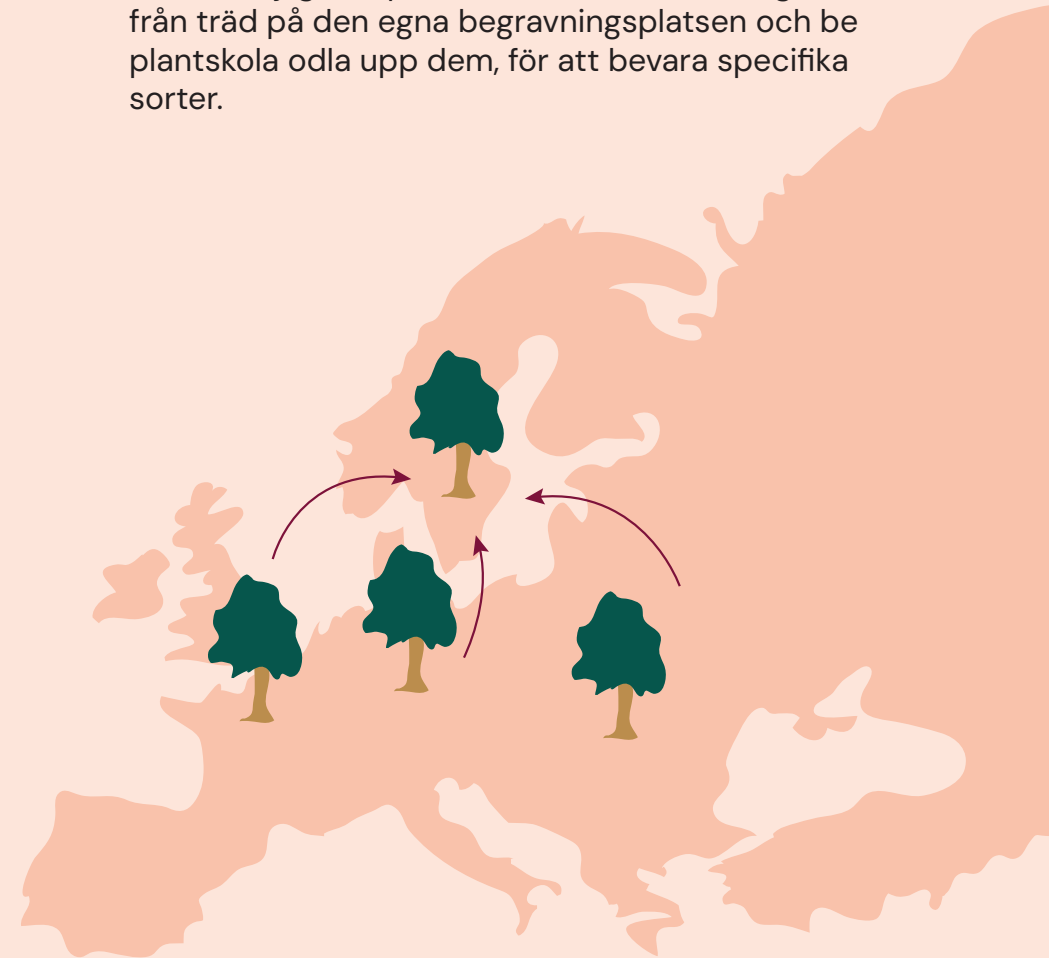
Förstå ursprung och begrepp

Det är skillnad på var trädet är odlat och dess frökälla. Det är genetiken från frökällan som avgör ett trädets hårdighet. Flera av våra svenska trädarter finns även i andra länder och individer som ursprungligen kommer från ett annat land (som har en annan proveniens) har inte samma hårdighet som en som har ursprung i Sverige. Även individer som har ursprung i norra eller södra Sverige har olika hårdighet. Det spelar däremot ingen roll för hårdigheten huruvida trädet blivit odlat i Sverige eller i ett annat land. Det finns svenska frökällor av exotiska trädarter, ett exempel är kaukasisk vingnöt som finns som E-planta under namnet *Pterocarya fraxinifolia* fk Uppsala E, där frökällan är hämtad från ett hårdigt bestånd i Uppsala.

Att importera växter från utlandet kan dock innebära risker, exempelvis import av sjukdomar via jord eller växtmaterial eller införsel av andra arter som följer med importerad planta (svamp, insekter med mera) som kan bli invasiva.

Om det är viktigt att trädet inte har lämnat svenska plantskolor ska du överväga att beställa E-planter, dessa kan enbart levereras med E-certifikat om de aldrig lämnat landet, från frö till färdig planta. Dock är det viktigt att vara medveten om att utbudet av E-planter är begränsat, och om du har en lång växtlista med många olika arter och sorter ska du räkna med att en stor del (förutom E-planterna) kommer från utlandet, även om du beställer från en svensk plantskola.

- Ett inhemskt trädslag behöver inte vara odlat i Sverige. Även Nederländerna, Tyskland och Frankrike odlar till exempel skogslönn (*Acer platanoides*) och tall (*Pinus sylvestris*).
- Ett svenskt trädslag kan ha proveniens från ett annat land och inte ha tillräcklig hårdighet.
- Ett exotiskt trädslag kan vara producerat i Sverige. Många svenska plantskolor driver upp olika exotiska trädarter från frö eller stickling.
- Det är möjligt att plocka frön eller ta sticklingar från träd på den egna begravningsplatsen och be plantskola odla upp dem, för att bevara specifika sorter.

Säkerställ kvalitet vid leverans

För att upprätta en god kontakt med plantskolan är det viktigt att kontrollera växter vid leverans, och återkoppla angående kvaliteten. Kom ihåg att du redan i beställningen behöver kräva att växterna ska uppfylla minimikraven från Kvalitetsregler för plantskoleväxter som ges ut av LRF (Lantbrukarnas Riksförbund). Vid leveranskontroll ska du noga granska växterna så att de uppfyller kraven.

- Kontrollera därför alltid:
 - rotsystemets kvalitet
 - eventuella skador eller sjukdomssymptom
 - trädets allmänna status, det vill säga saftspända blad, knoppar och grenar
 - trädets struktur och uppbyggnadsbeskrivning
 - den genetiska kvaliteten, det vill säga, är det rätt art och sort?
- Ju tidigare du kan uppmärksamma ett fel och eventuella reklameringskrav, desto bättre.
- Nya växter är en vanlig spridningsväg för skadegörare och det är därför viktigt att kontrollera leveranser noggrant.

Plantskolan som samarbetspartner

Plantskolor är en viktig resurs i arbetet med att utveckla hållbara trädbestånd. Genom att kombinera deras kompetens med tydliga krav, noggrann uppföljning och långsiktiga relationer skapas bättre förutsättningar för att rätt träd etableras på rätt plats.

Viktigt att känna till

- Hög kvalitet från plantskolan är en förutsättning för lyckad etablering.
- Fel i plantmaterial är svåra att åtgärda i efterhand.
- Tidig dialog minskar risken för problem.
- Spårbarhet blir allt viktigare i takt med ökade krav på kvalitet och hållbarhet.
- Det är stor skillnad på ett garden center (grossist) och en plantskola (odlare, men ofta även grossist).
- Alla plantskolor handlar av varandra, ingen plantskola odlar allt i egen regi.
- Ofta kan plantskolan ordna fram växter som inte finns i deras produktkatalog, det skadar inte att fråga.

Vanliga misstag att undvika

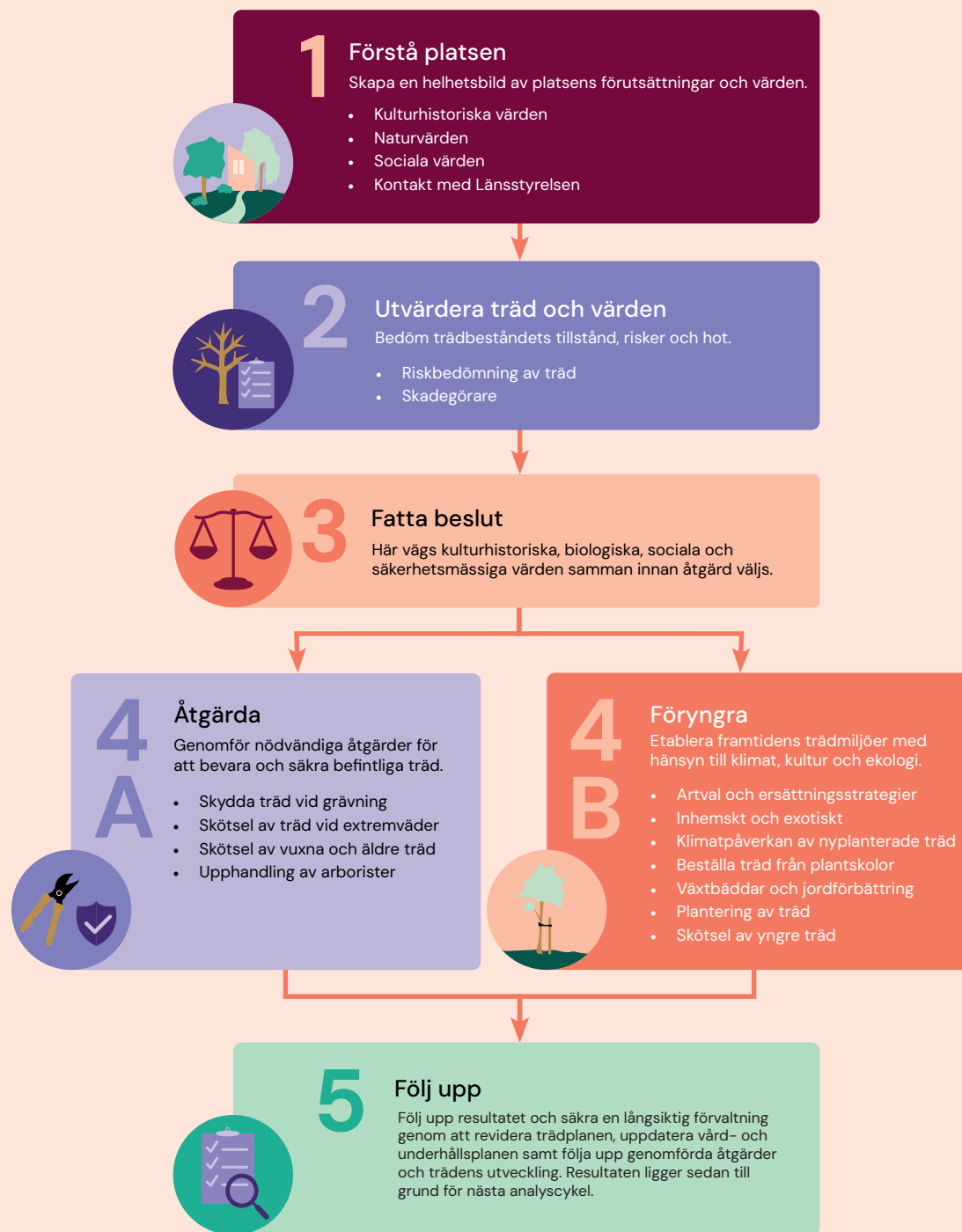
- Att inte kontrollera leveranser.
- Att sakna dialog med plantskolan.
- Att utgå från att allt material håller rätt kvalitet.
- Att inte ta hänsyn till ursprung och odlingskedja.
- Att fatta beslut enbart baserat på tillgänglighet.

Checklista för förvaltaren

- ☐ Finns en etablerad kontakt med plantskolan?
- ☐ Har vi tillräckliga kunskaper om växtkvalitet?
- ☐ Har leveransen kontrollerats vid mottagande?
- ☐ Finns kunskap om materialets ursprung?
- ☐ Har vi rutiner för reklimationsärenden?

Process och samband mellan guiderna

Den här guiden är del av en serie om förvaltning av träd på *begravningsplatser*

Artval och ersättningsstrategier

Inhemskt och exotiskt

Klimatpåverkan av nyplanterade träd

Kontakt med länsstyrelsen

Beställa träd från plantskolor

Kulturhistoriska värden

Naturvärden

Plantering av träd

Riskbedömning av träd

Skadegörare

Skydda träd vid grävning

Skötsel av träd vid extremväder

Skötsel av yngre träd

Skötsel av vuxna och äldre träd

Sociala värden

Upphandling av arborister

Växtbäddar och jordförbättring